

23.6.2009

Dnro 244/2/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

VANGEILLA OLTAVA MAHDOLLISUUS HUOLEHTIA KÄSIHYGIENIASTAAN

1

ASIA

Otin omana aloitteena tutkittavaksi vankien mahdollisuuden pestä tai muutoin puhdistaa kätensä silloin, kun heidät on asutettu vesipistettä vailla olevaan selliin ja kun he eivät aina halutessaan pääse sellin ulkopuolelle huolehtimaan käsihygieniastaan.

Oman aloitteeni taustalla oli eräässä Kuopion vankilaa koskevassa kantelussa (dnro 1313/4/05) esitetty väite, ettei vankilan niin sanotuissa paljuselleissä (eli ulostusastioilla varustetuissa selleissä) ollut järjestetty mahdollisuutta huolehtia käsihygieniasta, vaikka vangit ajoittain joutuivat käyttämään paljua tarpeidensa tekemiseen. Totesin tuolloin, että kysymyksellä käsien puhdistamismahdollisuudesta paljusellissä oli tuossa kantelussa mainittua tilannetta yleisempääkin merkitystä ja että asia on syytä ottaa koko vankeinhoitolaitoksen osalta tutkittavaksi.

2

SELVITYS

Pyysin Rikosseuraamusvirastoa toimittamaan minulle selvityksen siitä, miten vankeinhoitolaitoksessa vielä käytössä olevissa ns. paljuselleissä asuvien vankien mahdollisuus huolehtia käsihygieniastaan oli kussakin vankilassa järjestetty. Pyysin myös vankeinhoitolaitoksen johtavan yllääkärin lausuntoa siitä, olivatko nuo järjestelyt asianmukaisia ja riittäviä terveysriskien välttämiseksi.

Rikosseuraamusvirasto antoi 30.5.2007 pyydetyn selvityksen ja vankeinhoitolaitoksen johtava ylläkäri antoi 16.5.2007 lausunnon.

Rikosseuraamusviraston selvityksen mukaan osassa ns. paljusellejä on käsienpesuallas. Selvityspyynnössä tarkoitettu ongelma ei siten koskenut näitä sellejä. Lisäksi Kuopion vankilassa, jossa tosin oli käytössä paljusellejä, joissa ei ollut käsienpesuallasta, oli selvityksen mukaan mahdollista päästä aina tarvittaessa yhteisiin wc-tiloihin, jolloin myös käsien peseminen oli mahdollista. Sellejä, joissa oli käytössä ns. palju, joissa ei ollut käsienpesuallasta ja joista ei aina ollut mahdollista päästä yhteisiin wc-tiloihin, oli selvitystä annettaessa Helsingin vankilassa, Mikkelin vankilassa ja Turun vankilassa. Turun uusi vankila todettiin otettavan käyttöön syyskuussa 2007, minkä jälkeen ongelmaa ei Turun vankilan osalta enää olisi. Rikosseuraamusviraston selvityksen lopputulos oli, että Helsingin ja Mikkelin vankiloissa oli yhteensä 130 selliä ilman wc-tilaa ja käsienpesuallasta. Rikosseuraamusviraston selvityksessä tuotiin myös esiin vankiloiden tulevaisuudessa toteutettavat peruskorjaushankkeet.

Rikosseuraamusviraston vankiloista selvitystään varten saamien tietojen mukaan vangeilla oli mahdollisuus käydä osaston yhteisissä wc- ja pesutiloissa aina ruokailuajoina ja muulloinkin osaston ollessa avoimena. Lisäksi vangeilla oli mahdollisuus ottaa selliin vettä ja pesuvati. Tiedossa ei ollut

kuinka yleisesti vangit käyttivät tätä mahdollisuutta. Toisena vaihtoehtona käsien puhdistamiseen voitaisiin selvityksen mukaan käyttää kertakäyttöisiä desinfiioivia puhdistuspyyhkeitä, jotka sisältävät denaturoitua alkoholia. Alkoholin määrä on Rikosseuraamusviraston mukaan niin pieni, että siitä ei synny haittaa. Rikosseuraamusvirasto totesi kehottaneensa Helsingin ja Mikkelin vankiloita järjestämään vangeille mahdollisuuden käyttää puhdistuspyyhkeitä pesuvadin käytön vaihtoehtona.

Rikosseuraamusviraston käsityksen mukaan käsihygienia on kaikissa vankiloissa järjestettävissä jo nykytilanteessa.

Vankeinhoitolaitoksen terveydenhuoltoyksikön johtavan ylilääkärin lausunnon mukaan vangeille aiheutuu terveydellinen riski, mikäli heillä ei etenkin ennen ruokailutilanteita ole käsienpesumahdollisuutta. Johtava ylilääkäri viittasi myös edeltäjänsä ylilääkärin aiemmin toteamaan, että sellien käymälä-ämpärit eivät aiheuta suoranaista somaattista terveyshaittaa vangille, jos vangilla on mahdollisuus pestä tai muuten puhdistaa kätensä ämpärillä käynnin jälkeen.

Rikosseuraamusviraston tarkastuspäälliköltä 15.6.2009 saadun tiedon mukaan Mikkelin vankilassa on juuri alkamassa peruskorjaus, joka valmistuu vuonna 2011 ja Helsingin vankilan länsiosasto peruskorjataan 2011–2012. Tarkastuspäällikkö totesi myös vuosi sitten Helsingin vankilaa tarkastettaessa varmistuneen, että siellä jaetaan vangeille desinfiioivia puhdistuspyyhkeitä.

Suomessa vuonna 2008 vierailleelle Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimivalle eurooppalaiselle komitealle (CPT) annetussa Suomen valtionvastauksessa on todettu, että Rikosseuraamusvirastot tulee vuoden 2009 aikana velvoittamaan Helsingin vankilan johdon huolehtimaan siitä, että vangit pääsevät wc-tiloihin kaikkina vuorokauden aikoina, jolloin he tarkastuspäällikön mukaan pääsevät myös pesemään kätensä.

3

RATKAISU

3.1

Oikeusohjeita

Perustuslain 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankilan olosuhteet on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Säännöksen 3 momentin mukaan vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava.

Vankeuslain 7 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vankien käytössä tulee olla asianmukaiset asuin- ja peseytymistilat.

Vankeuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 263/2004 vp, s. 93) on todettu, että vankien asuttamista sellisissä, jotka poikkeavat yleisistä rakennusmääräyksistä ja erityisesti heidän puutteellisia mahdollisuuksia käyttää asianmukaisia saniteettitiloja voidaan pitää perustuslain 7 §:n 2 momentin vastaisena ihmisarvoa loukkaavana kohteluna.

3.2

Kannanotto

Käsienpesumahdollisuuden puuttuminen aiheuttaa terveysriskin. Perustuslakiin sisältyvät ihmisarvoisen kohtelun ja perusoikeuksien turvaamisveloitteet sekä vankeuslain säännökset huomioon ottaen vankeinhoitoviranomaisten tulee pyrkiä tuon riskin poistamiseen. Lisäksi vapautensa menettäneiden asianmukainen kohtelu edellyttää, että heidän elinolonsa vastaavat muuta yhteiskuntaa niin pitkälle kuin mahdollista. Asuintilat, joista puuttuu mahdollisuus huolehtia käsihygieniasta, eivät täytä tämän niin sanotun normaalisuuseriaatteen asettamia vaatimuksia. Näillä perusteilla katson, että vangeilla tulee halutessaan olla mahdollisuus pestä tai muutoin puhdistaa kätensä.

Vaikka Rikosseuraamusvirastolle esittämäni selvitys- ja lausuntopyyntö oli rajattu koskemaan vain ns. paljusellejä, edellä oleva kannanottoni koskee kaikkia vankeja, joiden asuintiloissa ei ole käsienpesumahdollisuutta.

Paljusellien osalta totean vielä, että oikeusasiamies on vankien ihmisarvoisen kohtelun näkökulmasta lukuisia kertoja eri yhteyksissä kiinnittänyt vankeinhoitoviranomaisten huomiota paljusellien ongelmallisuuteen ja vankien mahdollisuuteen päästä niistä wc-tiloihin aina pyydettyäessä. Asia on toistuvasti tullut esiin myös CPT-komitean Suomeen tekemien tarkastusten yhteydessä. Tämän pääosin wc-tiloihin pääsyn näkökulmasta esitetyn arvostelun lisäksi paljusellit voivat edellä todetun mukaisesti muodostaa vangeille myös terveysriskin, ellei heille tarjota mahdollisuutta riittävään käsihygieniaan.

Vankien mahdollisuus huolehtia käsihygieniastaan voidaan Rikosseuraamusviraston mukaan jo nyt taata sen selvityksestä ilmi käyvin tavoin. Rikosseuraamusvirasto on myös ryhtynyt asiassa edellä selostettuihin toimenpiteisiin. Tämän vuoksi asia ei anna minulle aiheita muuhun kuin, että pyydän Rikosseuraamusvirastoa huolehtimaan siitä, että sen asiassa esittämät menettelyvaihtoehdot ja edellä esittämäni käsitys vankien oikeudesta riittävään käsihygieniasta saatetaan vankiloiden tietoon.